

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Парути Олени Володимирівни «Правова ідентичність особи», що подана на захист до спеціалізованої вченої ради Д. 35.052.19 у Національному університеті «Львівська політехніка» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.01. – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

Актуальність теми дослідження. В умовах сьогодення інтеграційні та глобалізаційні процеси сприяють трансформації традиційних форм ідентичності особи, зокрема й правової. Очевидно, що правова ідентичність відображає належність індивіда до певної соціальної групи, – вона проявляє правову сутність особи, стан усвідомленої юридичної віднесеності особи через добровільне залучення до соціальної групи, яка має юридично значущі якості. Крім того, правова ідентичність особи, відображає взаємовідносини фізичної особи, як суб'єкта права, з соціально-правовим середовищем, дає їй уявлення про правову справедливість. Правова ідентичність особи впливає на процес правового виховання населення, і як наслідок, – на стан законності та правопорядку у нашій державі.

На сьогодні залишаються невирішеними багато питань щодо теоретичного та прикладного значення правової ідентичності особи, що свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження Парути Олени Володимирівни «Правова ідентичність особи».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження Парути Олени Володимирівни «Правова ідентичність особи» узгоджується з Пріоритетними напрямами розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затвердженими Національною академією правових наук України 03.03.2016 р., а також безпосередньо пов'язане з науково-дослідною роботою кафедри теорії та філософії права Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету

«Львівська політехніка» «Філософські та теоретичні концепції держави і права» (державний реєстраційний номер 0113U001356).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації визначається збалансованим поєднанням структури і змісту роботи. Вдало визначено предмет і об'єкт дослідження. Для досягнення визначеної мети сформовано досить широке коло завдань: здійснити огляд джерельної бази і визначити методологію дослідження правової ідентичності; дослідити процес генези правової ідентичності; розкрити сутність правової ідентичності особи як юридичної категорії; виокремити структурні компоненти, функції та види правової ідентичності особи; розглянути механізм формування правової ідентичності особи; охарактеризувати основні елементи механізму формування правової ідентичності; встановити забезпечувальні елементи механізму формування правової ідентичності особи; з'ясувати проблеми ідентичності особи у сучасному глобалізованому суспільстві; виявити проблеми формування та функціонування правової ідентичності особи в Україні; запропонувати шляхи вирішення проблем правової ідентичності особи в Україні.

Поставлені задачі обумовили логічну структуру дисертації, яка складається зі вступу, трьох розділів, що містять у собі десять підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Сукупність цих завдань дозволили Паруті О.В. комплексно підійти до розгляду правової ідентичності особи.

Обґрунтованість отриманих автором наукових результатів ґрунтується на достатньо переконливій аргументації та висновках щодо загальнотеоретичних аспектів правової ідентичності особи, послідовності та логіці викладу матеріалу, єдності всіх структурних підрозділів роботи. Текст дисертаційного дослідження характеризується цілісністю і завершеністю.

Варто також відзначити ґрунтовну методологію роботи, а саме комплекс філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів,

які забезпечили досягнення позитивних результатів дослідження правової ідентичності особи.

Слід також акцентувати увагу на тому, що джерельна база роботи складає понад триста джерел. У дослідженні враховано положення чинних нормативно-правових актів, праці вітчизняних і зарубіжних учених загальної теорії права, соціології права, наукові роботи, присвячені правовій ідентичності особи, а також матеріали судової практики. Автор дисертації раціонально використовує посилання на монографічні роботи та наукові статті інших авторів для обґрунтування своїх тверджень, поєднуючи це з критичним сприйняттям тих висновків учених, які здаються їй недостатньо аргументованими чи неприйнятними.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна положень дисертації полягає в тому, що робота є першим в українській теоретико-правовій науці комплексним дослідженням правової ідентичності особи. Достовірність результатів дослідження забезпечена належним рівнем наукового теоретико-правового аналізу питань правової ідентичності особи, виявленні проблем ідентичності особи у сучасному глобалізованому суспільстві та з'ясуванні шляхів їх вирішення.

Дисертаційне дослідження Парути О.В. відзначається належним рівнем наукової новизни, кожен з розділів дисертації містить такі положення. Досліджуючи джерельну базу правової ідентичності, авторка цілком обґрунтовано стверджує, що існує значна прогалина в загальнотеоретичній юриспруденції – термінологічна неузгодженість щодо опису такого явища, як правова ідентичність (с. 19).

Заслуговує на увагу авторське визначення правової ідентичності як індивідуальної якості особи, яка відображає стан психологічного засвоєння власного правового статусу та свідчить про усвідомлення особою своєї ролі у правовій системі (с. 57 дисертації). Слушними є також наведені автором ознаки правової ідентичності як правової категорії (с. 57-60 дисертації).

Досить вдало автором здійснено класифікацію видів правової ідентичності особи: за сферою діяльності - правова ідентичність загального суб'єкта та правова ідентичність юриста (професійна правова ідентичність); за характером зв'язку з державою - правова ідентичність громадян та осіб, які не мають громадянства з держави (правова ідентичність іноземців, правова ідентичність осіб без громадянства); за ступенем суспільної користі - позитивна та негативна правова ідентичність особи (с. 73 дисертації).

Схвальним у роботі є визначення автором механізму формування правової ідентичності особи – правова ідентифікація як суб'єктивно-об'єктивний процес зародження та утримання в особистості соціально-правової характеристики – правової ідентичності (с. 87 дисертації).

Вірно автором зазначено, що суб'єктом правової ідентичності є соціальний суб'єкт, фізична особа як учасник процесу правової соціалізації, особа, яка має достатній теоретичний і практичний юридичний досвід та досягла зрілого віку (з характерним для нього правовим мисленням), що володіє комунікативними властивостями, психічно здорова та здатна до правової активності (с. 119-120 дисертації).

Науковий інтерес також викликає положення про те, що правова ідентичність громадян є державотворчою соціально-психологічною детермінантою, яка визначає розвиток правового життя в Україні, активізує діяльність суб'єктів (учасників) правовідносин (с. 185 дисертації).

Дисертантом вдало зазначено шляхи вирішення проблеми правової ідентичності в Україні: подолання корупції та ефективна боротьба з її проявами; підвищення престижу права і правоохоронних органів, а також поваги до державних органів; ефективне проведення конституційної та судової реформи; удосконалення механізму правового виховання; вивчення конкретних потреб у правових знаннях різних груп населення, адресні заходи з усунення недоліків у правових знаннях громадян; заохочення громадян до соціально-правової активності; приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних правових стандартів; формування національної

ідеології у сфері права; створення умов, при яких громадяни матимуть реальну можливість здійснити їхні права і свободи; виховання у своїх громадян почуття власної гідності, відповідальності, солідарності з іншими громадянами, а також соціальної значущості й патріотизму (с. 182-183 дисертації).

Усе це свідчить про належний рівень наукової новизни у дисертаційному дослідженні та його достовірність.

Наукове та практичне значення роботи полягає у тому, що положення, висновки і пропозиції, сформульовані та обґрунтовані у дисертації, можуть бути використані для вдосконалення концептуальних положень загальнотеоретичної юриспруденції, є практично корисними в процесі розбудови держави. Сформульовані й обґрунтовані в дисертації положення можуть бути використані у: правотворчості – щодо реформування правової політики держави у сфері правової освіти, юридичного всеобучу та системи правового виховання громадян; правореалізації – для подальшого розроблення практичних заходів щодо забезпечення правомірної поведінки суб'єктів у процесі реалізації права; науково-дослідній роботі – для розвитку науки теорії держави і права та поглиблення знань про державно-правові явища у зв'язку з необхідністю оновлення методологічних підходів до проблем правової соціалізації, правової свідомості і правової культури; навчальному процесі – під час викладання таких дисциплін, як «Теорія держави і права», «Актуальні проблеми теорії держави і права», «Філософія права», «Конституційне право України» та низки галузевих дисциплін, а також підготовки відповідних навчально-методичних матеріалів.

Повнота викладення матеріалів в публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, що сформульовані у дисертації Парути О.В., з достатньою повнотою викладені в авторефераті та відображені у 16 публікаціях, зокрема, в монографії у співавторстві, де авторський внесок становить 57 сторінок, семи статтях: шість – з яких у фахових виданнях

України, одна – в іноземному та у восьми тезах доповідей на наукових конференціях.

Зміст дисертації відповідає спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, за якою вона подається до захисту, а зміст автореферату є ідентичним до основних положень дисертації.

Визнаючи теоретичну і практичну цінність дисертаційного дослідження Парути О.В., позитивно оцінюючи його в цілому, слід відзначити, що окремі положення дисертації містять певні дискусійні суперечливі моменти, недоліки, висвітлення яких і додаткове обґрунтування чи спростування на прилюдному захисті дисертації сприятиме більш повній та об'єктивній характеристиці результатів дисертаційного дослідження.

1. Автор зазначає, що під час дослідження механізму формування правової ідентичності необхідним є розвиток знання про суб'єктів, об'єкт та зміст правової ідентифікації як основних його елементів (с. 102 дисертації). Однак, у тексті дисертації основну увагу акцентовано на суб'єкт та об'єкт, як основні елементи правової ідентифікації, а більш детальний аналіз змісту правової ідентифікації не здійснено, тому під час публічного захисту бажано обґрунтувати позицію дисертанта щодо цього питання.

2. Досліджуючи шляхи вирішення проблем правової ідентичності особи в Україні, Парута О.В., серед них пропонує ефективне проведення конституційної та судової реформи (с. 183 дисертації). Сутність здійснення судової реформи детально проаналізовано у підрозділі 3.2. дисертаційного дослідження, проте, у тексті роботи відсутні положення щодо сутності конституційної реформи, яка б забезпечила вирішення проблем правової ідентичності особи в Україні. У цьому контексті виникає питання до дисертанта щодо визначення змісту такої конституційної реформи більш детально.

3. Надаючи визначення професійної правової ідентичності, автор вказує, що це інтегративне утворення, яке об'єднує представників різних

юридичних професій (с. 78 дисертації). Однак, видається дискусійним застосування тут словосполучення «представників різних юридичних професій», оскільки професія – це рід занять, трудової діяльності, що вимагає певних знань і навичок. Тому застосовувати такий термін є не зовсім коректно.

Втім, зазначені пропозиції і зауваження у своїй більшості носять дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, не знижують загального схвалення її наукових якостей, що відповідають критеріям і вимогам, які встановлені до праць такого рівня.

Зазначене дає підстави дійти висновку про те, що дисертація Парути Олени Володимирівни «Правова ідентичність особи», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, є завершеною науковою працею, яка за важливістю та обсягом змісту дослідження має значення для правової науки. Вказана робота відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор, за умови успішного захисту, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Офіційний опонент:

доцент кафедри теорії держави і права

Львівського торговельно-економічного університету

кандидат юридичних наук, доцент

Фігель Ю.О.

